

GALERIJA UL PEF

Izredne grafične tehnike za izredne razmere

Oddelek za likovno pedagogiko 2022

Mentor: prof. Črtomir Frelih

Soavtorice:

Urša Zalar

Klementina Pečar

Gaja Smodiš

Ana Hribar Lemovec

Zala Grobelšek

Natalija Jeraj

Razstavljajo:

Ela **Andlovic** (ALUO)

Urša **Barič** (PEF)

Zala **Grobelšek** (PEF)

Ana **Hribar Lemovec** (PEF)

Natalija **Jeraj** (PEF)

Klara **Kracina** (ALUO)

Klara **Lapanja** (ALUO)

Klementina **Pečar** (PEF)

Ana Marija **Rauch** (PEF)

Gaja **Smodiš** (PEF)

Manca **Sprager** (PEF)

Anka **Štrukelj** (ALUO)

Urša **Zalar** (PEF) in otroci **Vrtca Mladi rod**, Ljubljana

Izredne grafične tehnike za izredne razmere

Oddelek za likovno pedagogiko 2022

Pri predmetu Grafika smo še pred pandemijo covida19 razvijali alternativne grafične postopke, predvsem z mislijo na šolske okoliščine, kjer nimamo na voljo opreme za klasične grafične tehnike. Take situacije so npr. šola v naravi, pa tudi sicer opremljenost šol ni povsod taka, da bi lahko računali na orodja in materiale, ki jih imajo študenti na razpolago v času študija v grafični delavnici. Takrat še nismo pomislili, kako kmalu nam bodo ta alternativna znanja, te »izredne« grafične tehnike prišle prav v izrednih razmerah izvajanja pouka na daljavo. Skoraj nemogoče si je predstavljati, da bi lahko ateljejske predmete uspešno izvajali na daljavo s tehnično opremo, ki jo najdemo v domačem stanovanju. In tudi cilj ni bil, da bi z drugačnimi sredstvi dosegali enake rezultate v smislu popolnega grafičnega odtisa. Pač pa se je izkazalo, da določene procese likovnega mišljenja ravno tako lahko spodbudimo v revno opremljenem okolju, če se prilagodimo likovnim potencialom nadomestnih materialov. Tako smo na grafične tehnike vezali vrsto likovnih problemov, likovnih nalog s področja spoznavanja lastnosti formata, likovnega komponiranja, ravnovesja, likovnih spreminljivk, linearno/ploskovno/točkovnih gramatik, vrst likovnih prostorov, mešanja barv s pretiskovanjem, načinov priprave in prilagoditve risb in skic ... Tako ne gre le

za tehnološke rešitve, ki bi jim lahko rekli le učenje grafičnih tehnik, marveč učenje grafike, ki zajema mnogo več in skozi tehniko artikulira in formulira lasten likovni izraz. Nekatere postopke smo preizkusili pri mlajših predšolskih otrocih, za katere je veljalo, da grafika (z izjemo nekaterih pomožnih grafičnih tehnik) še ni primerna zanje.

Matrica

Pri matricah smo posegli po materialih, ki prvi hip niso videti primerni za odtiskovanje; so premehki, neodporni na pritisk, krhki in podobno. Pri stiroporu in laminatnih podlogah se je izkazalo, da njihov videz vara in so prav primerno obstojni za pritiske in obremenitve.

Valji

Treba je bilo poiskati nadomestek za trde gumirane profesionalne valje za nanašanje tiskarske barve. Pleskarski valjčki iz penaste gume so se dobro obnesli za nanašanje akrilnih zidnih barv.

Valj kot matrica

V enem primeru smo uspešno združili vlogo valja in matrice in procesa združili: z valjčkom nismo le nanašali barve na matrice, marveč smo valjčke obdelovali kot cilindrične matrice ter z njimi direktno nanašali barvo na različne podlage, odtiskovali z valjčki-matricami.

Barve

Vzeli smo akrilne barve za beton, zgostili smo jih z dodajanjem pšenične moke in jih tako primerno zgostili. Barve so se lepo obnesle, njihova zgoščena materialnost je prinesla v odtise nenavadno bogato reliefnost.

Papirji in druge tiskarske podlage

Ob grafičnih papirjih smo uvedli uporabo kopren, ki se uporabljajo v vrtnarstvu (vr-tex, kuvertan, ...), ki imajo nekaj podobnih lastnosti kot japonski papir; zaradi rahle prosojnosti se s hrbtna strani dobro vidi, koliko barve smo že odtisnili na tiskarsko podlago. Kontroliranost odtiskovanja je velika. Kot tiskarske podlage smo odkrili industrijske tiske (časopisi, revije, tapete, tekstil, ...), ki so zaradi svoje predpotiskanosti tvorili zanimive interakcije z našimi matricami, včasih načrtovano, včasih naključno.

Barvni tiskalnik kot grafično orodje

Tudi barvni printer se je izkazal za ustrezen pripomoček, predvsem pri barvnih nalogah. Študenti so oblikovali posamezne barvne plasti v digitalnem okolju ter jih združili tako, da so en list poslali večkrat skozi printer, vsakič z drugo barvno plastjo. Tako so doživeli nastajanje materialnih barvnih mešanic s pretiskovanjem. Postopek aktivira iste miselne procese, kakor jih zahteva priprava na npr. barvni linorez.

Sodelovanje

Za sodelovanje se zahvaljujem študentkam in študentom grafike na slikarskem oddelku Akademije za likovno umetnost in oblikovanje UL, študentkam in študentom Oddelka za likovno pedagogiko Pedagoške fakultete UL, otrokom iz vrtca Mladi rod v Ljubljani in njihovi vzgojiteljici Urši Zalar ter Mednarodnemu grafičnemu likovnemu centru v Ljubljani in Lili Šturm, muzejski svetovalki, vodji javnega in pedagoškega programa, kjer so v moji pripravi in pod njenim vodstvom naše študentke izvajale grafične naloge s šolskimi in predšolskimi skupinami. Ob mentorstvu študentkam pri njihovih zaključnih delih smo zbirali izkušnje, ki so nam v kriznih časih zelo koristile. Naj na tem mestu omenim samo tiste, ki smo jih uporabili v tem katalogu: magistrsko delo Urše Zalar »Razmerje med risbo in grafiko v predšolskem obdobju«, diplomsko delo Klementine Pečar »Strategije odtiskovanja v visokem tisku«, diplomsko delo Gaje Smodiš »Eksperimentiranje v tehnikah stirografije« in diplomsko delo Ane Hribar Lemovec »Valjček kot matrica v tehnikah visokega tiska«. V okviru izbirnega predmeta je Natalija Jeraj prispevala Tisk z glinene matrice, Zala Grobelšek pa Kuhinjsko litografijo.

prof. Črtomir Frelih

Dodatno si lahko vsebine ogledate na spletnih povezavah:

Urša Zalar:

http://pefprints.pef.uni-lj.si/4927/1/MAGISTRSKO_DELO_UR%C5%A0A_ZALAR.pdf

Klementina Pečar:

http://pefprints.pef.uni-lj.si/6906/1/KlementinaPecar_magistrsko_delo.pdf

Gaja Smodiš:

<http://pefprints.pef.uni-lj.si/6900/1/SMODI%C5%A0.pdf>

Ana Hribar Lemovec:

http://pefprints.pef.uni-lj.si/5848/1/Ana_Hribar-Diplomsko_delo.pdf

Seminarski deli Zale Grobelšek in Natalije Jeraj žal nista dostopni v e-obliki.

Kratke predstavitve grafičnih postopkov

Frotaž

Stirografija

Risanje v laminatne podloge

Valjček kot matrica

Kuhinjska litografija

Tisk z glinene matrice

Tisk na predpotiskane podlage

Barvni tiskalnik kot grafično orodje

Frotaž

Frotaž je znana pomožna grafična tehnika, ki se je spomnimo iz otroštva, ko smo prek kovanca položili list papirja in po njem drgnili s svinčnikom tako, da se je začela prikazovati njegova podoba. Tako smo »sneli kožo predmetu«, prenesli njegovo površino na papir. Tako lahko počnemo z različnimi površinami v stanovanju in izven njega. Pri tej nalogi sem študentom naročil, naj gredo v gozd, poiščejo površine, ki so likovno zanimive, naredijo frotažne odtise, ter jih potem doma na kolažni način trganke in izrezanke oblikujejo v novo samostojno kompozicijo. Kot najzanimivejše površine so se izkazale strukture štorov in drevesnega lubja. Frotaž, napravljen z masnim risalom na prepariran papir je kasneje možno s pretiskovanjem prenesti na litografski kamen in iz pomožne grafične tehnike narediti reproduktibilno litografijo. Mojster nadrealnih učinkov neujemanja oblik in njihovih površin je bil Max Ernst.

URŠA BARIČ, *Brez naslova*, 2020/21, frotaz, 21 x 29,5 cm

Stiografija

Osnovni material je stiroporna plošča. Stiropor je eno od tehničnih imen za polistirol, sintetični termoplast z dobrimi izolacijskimi lastnostmi. Material je lahek, poceni in na voljo v velikih ploščah, kar je primerno za potrebe grafike velikega formata. Uporabili smo kemični postopek obdelave matrice: risanje s čopičem in nitro razredčilom. Nitro v trenutku poglobi porisane površine in razkrajanje stiropora se v nekaj sekundah tudi konča, ko nitro izhlapi. Uporabili smo 2 cm debele plošče. Lahko pa stiropor obdelujemo tudi z električnim spajkalnikom; z vročo iglo zlahka zarisujemo vanj. Plošče smo poglobljali tudi s pomočjo šablon iz samolepilnih plastičnih folij. Nalepljene in izrezane smo pojedkali s pomočjo nitro razredčila in čopičev, gobic, valjčkov, z nitro barvnimi sprayi, ... Tu imamo opravka s postopki, ki niso primerni za zaprt prostor, zato so jih študenti izvajali z zaščito (očala, zaščitne rokavice) v odprtih zunanjih prostorih. Na obdelano matrico z valjem iz penaste gume naneseemo vodno tiskarsko barvo. Uporabili smo akrilno barvo za beton in jo zgostili z dodatkom pšenične moke. Odtiskovali smo na grafični papir in na belo vrtnarsko kopreno. Koprena je primerna za ročni tisk, saj s hrbtne strani dobro kontroliramo kvaliteto odtisa.

KLARA LAPANJA
Brez naslova
 2020
 stirografija

KLARA LAPANJA
Brez naslova
 2020
 stirografija

GAJA SMODIŠ, *Triopokadio*, 2021,
styrografija, 37 x 26 cm

GAJA SMODIŠ, *Boris*, 2020,
styrografija, 42 x 29 cm

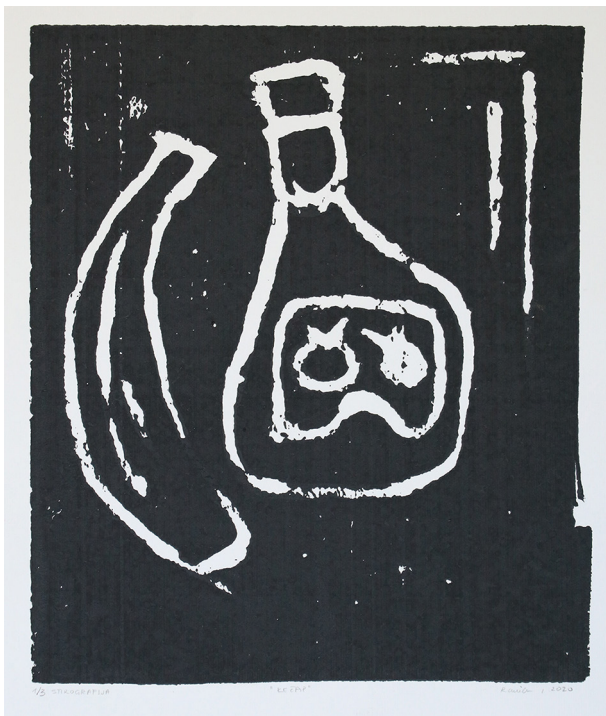
ANA MARIJA RAUCH, *Sanjala sem žabo*, 2020,
stirografija, 29 x 26 cm

GAJA SMODIŠ, *Brez naslova*, 2021,
stirografija, 46 x 36 cm

MANCA SPRAGER, *Breze*, 2020,
stirografija, 29 x 40 cm

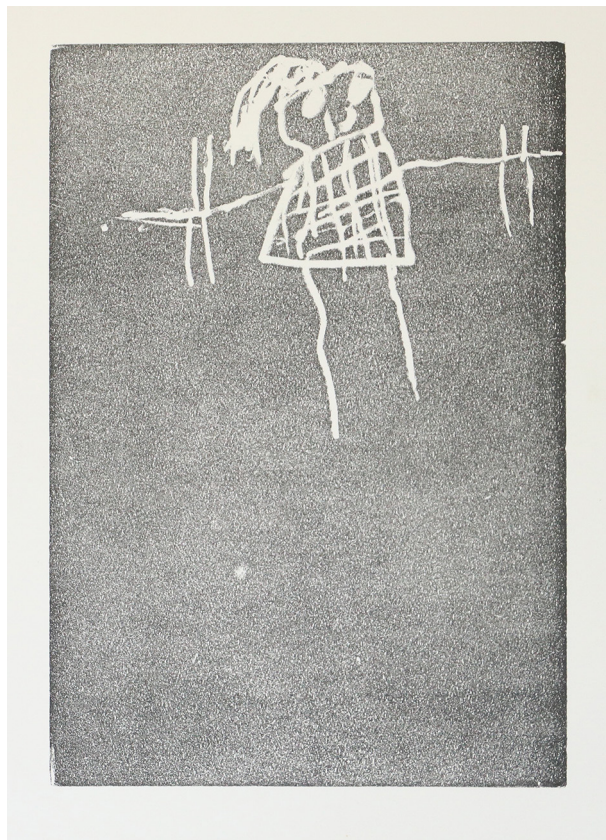
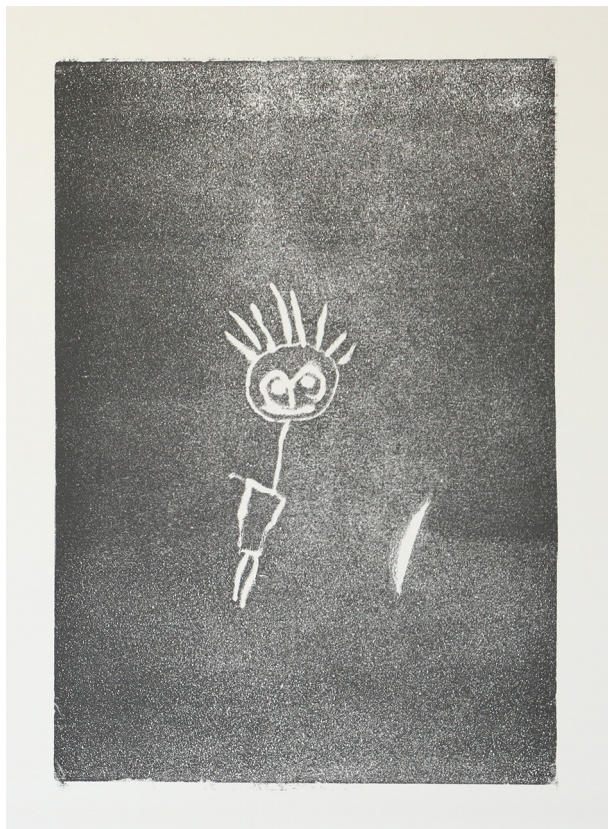
ANA MARIJA RAUCH
Kečap, 2020,
 stirografija, 40 x 30 cm

ANA MARIJA RAUCH
Tihožitje z banano in kečapom, 2020,
 stirografija, 29 x 26 cm

Risanje v laminatne podloge

Laminatne podloge so 3-5 mm debele penaste plošče homogene strukture, primerne za risanje v vse smeri, v katere lahko vrisujemo z lesenimi paličicami, svinčniki in drugim orodjem. Nudijo zelo majhen odpor, zato so primerne tudi za najmlajše, predšolske risarje. Površinsko so odporne na zmeren pritisk grafične stiskalnice, zato lahko z njih odtiskujemo tudi strojno, s pravo tiskarsko barvo, na način visokega tiska. Lahko pa uporabimo tudi vodno barvo, penaste valjčke in ročno tiskamo s pomočjo valjčka ali dlani. Iz plošče lahko izrežemo oblike in naredimo pečatnike za odtiskovanje na večje tiskarske podlage.

mentorica URŠA ZALAR
Otroci Vrtca Mladi rod, Ljubljana
2021

mentorica URŠA ZALAR
Otroci Vrtca Mladi rod, Ljubljana
2021

URŠA ZALAR, *Sklonjeni salto nazaj*, 2017,
matrica v laminatni podlogi - stirografija - tisk na roke , 20 x 30 cm

mentorica URŠA ZALAR
Otroci Vrtca Mladi rod, Ljubljana
2021

Grafična delavnica v MGLC
foto: arhiv MGLC
2020

Valjček kot matrica

Pleskarski valjček iz penaste gume lahko predelamo v matrico, tako, da v njegovo površino z noži vrežemo, s spajkalnikom vžgemo risbe, vzorce. Uporabimo ga lahko na gladkih ali prostorsko razgibanih podlagah. Ker sprejme večjo količino barve, lahko naredimo z njim daljše poteze, dolge sledi. Postopek je primeren za aplikacijo grafične risbe na trirazsežne površine. Vzorec v valj lahko prenesemo tudi s prevezovanjem z vrvico. Za tisk so primerne umetniške in industrijske akrilne barve. Prilagoditev postopka s prevezovanjem so uspešno uporabili tudi predšolski otroci.

foto: Ana Hribar Lemovec, 2019

ANA HRIBAR LEMOVEC
Mislica 7, 2019, valjček in akril

ANA HRIBAR LEMOVEC
Brez naslova, 2018, mešana tehnika

mentorica ANA HRIBAR LEMOVEC
Grafična delavnica v MGLC, Dela predšolskih otrok, 2020
foto: A. H. L.

Kuhinjska litografija

Na pleksi ali drugo trdno ploščo z lepilnim trakom nalepimo aluminijsko folijo. Nanjo rišemo z mastnimi kredami, mastnim tušem, milom, alkoholnim flomastrom. Risbo prelijemo s Coca colo tako, da učinkuje na celotno površino risbe vsaj 5 sekund. S penastim valjem nanašamo oljno tiskarsko barvo na rahlo in pazimo, da je površina alu-folije vedno vlažna. Sproti jo vlažimo s čisto vodo in gobico. Ko je nanešena plast barve primerna, matrico odtisnemo na papir ročno, z žlico, ali z grafično stiskalnico. Približek pravi litografiji je presenetljiv, prednost pa je predvsem ta, da lahko uporabimo valjčno prešo za linorez. Sicer se za litografijo uporabljajo čisto posebne stiskalnice, ki v šolah niso na voljo. V domačih razmerah so študenti odtiskovali ročno, z žlicami.

ZALA GROBELŠEK
Brez naslova, 2022
 kuhinjska litografija, 42 x 30 cm

ZALA GROBELŠEK
Brez naslova, 2022
 kuhinjska litografija, 37 x 25 cm

Tisk z glinene matrice

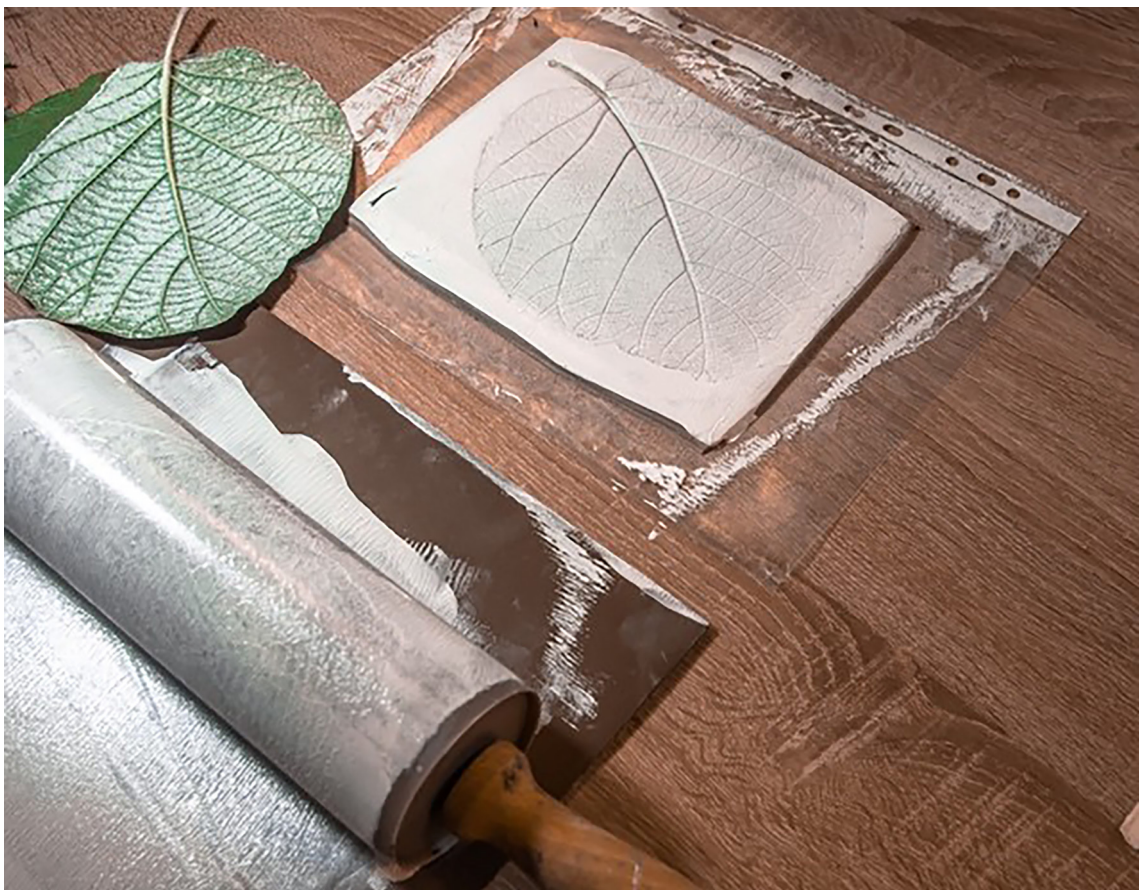
Glineno ploščo gladko zvaljamo na 2 cm debeline. Vanjo vrisujemo s paličicami, vtiskujemo materiale zanimivih površin, vtiskujemo oblike, ki smo jih prej izrezali iz kartona, ... Reliefno obdelano površino obarvamo s tempera barvami s čopiči ali valji. Nanjo položimo tiskarski papir in z dlanjo podrgnemo, odtisnemo. Ne gre za pravo reproduktibilno grafiko, vendar postopek prinaša odtiskovanje, vtiskovanje, strukture, levo-desno zrcaljenje in uvaja druge likovne strategije, značilno za grafično razmišljanje, načrtovanje, predvidevanje. In presenečenje.

mentorica NATALIJA JERAJ
Grafična delavnica v MGLC, 2020
foto: N. J.

mentorica NATALIJA JERAJ, Grafična delavnica v MGLC, 2020, foto: N. J.

mentorica NATALIJA JERAJ, Grafična delavnica v MGLC, 2020, foto: N. J.

NATALIJA JERAJ, *Ostanek gline*, 2019, tisk z glinene matrice, 12 x 21,5 cm

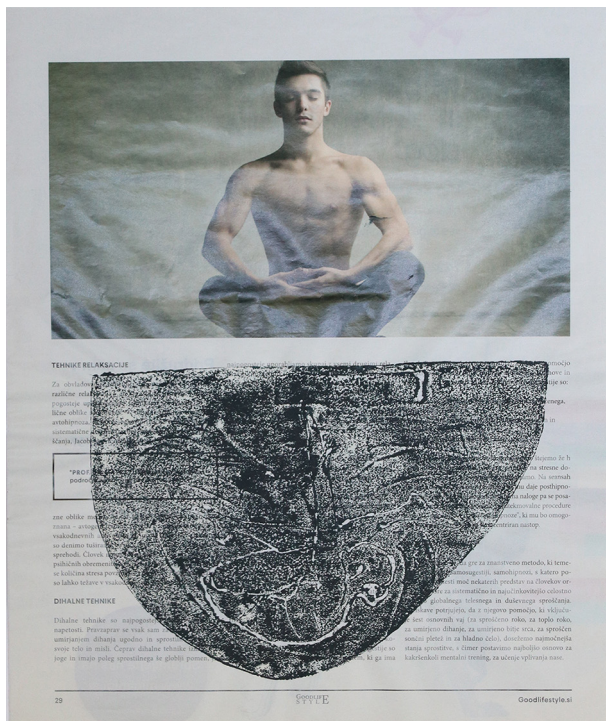
NATALIJA JERAČ, *Jesen*, 2019, tisk z glinene matrice, 25 x 18 cm

Tisk na predpotiskane podlage

Stiroporne ali laminatne podloge lahko odtiskujemo na predpotiskan papir. Iz revij, časopisov izberemo liste, ki se nam zdijo likovno zanimivi in bi lahko služili kot tiskarska podloga. Nato odtisnemo nanjo matrico in zgodijo se lahko presenetljiva naključja. Združevanje industrijske in umetniške grafike na ta način je skladno z duhom sodobnih kontekstualnih strategij. Lahko jih izvajamo bolj ali manj načrtno. Nove vsebine so vsaj presenetljive, če že ne kaj več.

KLEMENTINA PEČAR, *Me, Me, Me & Yoga*, 2021, tisk na predpotiskane podloge, 21 x 29,5 cm

KLEMENTINA PEČAR, *Zasedba Rubensa*, 2021, tisk na predpotiskane podloge, 22,5 x 14,5 cm

Barvni tiskalnik kot grafično orodje

Pri digitalnem tisku smo navajeni, da barve zmešamo na ekranu in jih potem vse hkrati v enem koraku odtisnemo na pisarniški papir. Če pa hočemo tiskalnik uporabiti kot orodje za vajo v barvnem tisku z večjega števila plošč, pa naredimo drugače. Za vsako osnovno barvo izdelamo svojo e-matrico. Eno rdečo, eno modro in eno rumeno. Tiskamo jih tako, da isti papir trikrat pošljemo skozi tiskalnik. Na presečiščih bomo dobili iz parov osnovnih barv še sekundarne barve, ob srečanju vseh treh osnovnih pa teoretično črno barvo. Tak način oblikovanja nas uči misliti analitično-sintetično, da zmoremo izhodiščni motiv ustrezno razplastiti in nato na novo sestaviti. Izkušnjo materialnega mešanja barv bomo kasneje v ateljeju lahko koristno prenesli v barvne grafične tehnike visokega, globokega in ploskega tiska.

KLARA KRACINA, *Brez naslova*, 2020/21, barvni tisk, 59 x 42 cm

ZALA GROBELŠEK

Brez naslova, 2021

barvni tisk, 21 x 29,5 cm

GAJA SMODIŠ, *O ne*, 2021, barvni tisk, 21 x 29,5 cm

ANA MARIJA RAUCH, *Kaj boš jedla*, 2020, barvni tisk, 21 x 29,5 cm

mentorica ANA HRIBAR LEMOVEC
Grafična delavnica v MGLC, 2020, foto: A. H. L.

GALERIJA UL PEF

Kardeljeva ploščad 16
1000 Ljubljana

Vodja Galerije UL PEF:

doc. mag. Andrej Brumen Čop

Izdala:

Pedagoška fakulteta UL
Kardeljeva ploščad 16
1000 Ljubljana

Zanjo:

prof. dr. Janez Vogrinc, dekan UL PEF

Mentor in besedilo:

prof. Črtomir Frelih

Fotografije:

Ana Hribar Lamovec, Ana Jamnik, Natalija Jeraj, arhiv MGLC

Oblikovanje:

mag. Vesna Blagotinšek, tehniška sodelavka

Tisk:

Birografika Bori d.o.o.
Ljubljana, 2022

Naklada:

150 izvodov

Sodelujoče institucije:

Pedagoška fakulteta UL

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje UL

Mednarodni grafični likovni center, Ljubljana

Vrtec Mladi rod, Ljubljana

Projekt je podprt s sredstvi pridobljenimi na internem razpisu **Sklada Univerze v Ljubljani** za umetniško področje za leto 2022.

OKTOBER 2022

GALERIJA UL PEF

*Kardeljeva ploščad 16
1000 Ljubljana, Slovenija*

